

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

ספרות וחיות - 17103

תאריך עדכון אחרון 18-09-2016

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ספרות עברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דרור בורשטיין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: drorb70@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: ד, לפי תיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הספרות והשירה עוסקות, רובן ככולן, בבני אדם. הן יצירה של מין מסוים (הומו סאפיינס) ומין זה הוא גם מושאה העיקרי. בעלי חיים ממינים אחרים ממלאים את הספרות, אך לרוב כרקע (חלק מהנוף, או כ"דמויות" נלוות, משניות וסטוחות). במקרים נדירים (יחסית), שבכמה מהם יעסוק הקורס, בעלי החיים תופסים את חזית היצירה, כנושא העיקרי או כדמות ראשית. יצירות אלה מהוות, גם בלי קשר למסריהן האתיים, אלטרנטיבה בתוך הספרות האנתרופוצנטרית: עצם הרעיון כי בעלי החיים ראויים למבטה של הספרות אינו מובן מאליו, ועצם הכתיבה בשפת בני האדם על אלו שאין להם שפה היא מהלך אנושי מעניין.

נפתח בקריאה במבחר שירי הייקו העוסקים בבעלי חיים שונים, רובם קטני מידות. לסיכום חלק זה נקרא כמה שירים עבריים שאינם הייקו, אך רגישותם דומה. החלק השני של הקורס יעסוק ביצירות פרוזה, רובן ככולן מן הספרות העברית. מבין היצירות הרבות שבנמצא נתמקד בעיקר בסיפורים העוסקים בכלבים, כמקרה-מבחן אחד מרבים של היחס אדם/בעל חיים בספרות.

את הקורס תלווה קריאה בכתבים של מדענים, ובספרו של מרטין בובר "אני ואתה", שעניינו המרכזי אינו בעלי חיים ואדם, אך ייתכן שאפשר לשאוב ממנו גם למערכת יחסים זאת.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לחדד את רגישותם לבעלי חיים בספרות ואולי גם במציאות; לקרוא ספרות מתוך רגישות לייצוג בעלי החיים בה.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: שיעור

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

הייקו, 1: מבט ראשון ביצורים חיים

על מקומו של האדם בעולם החי:

דרווין, ריימו, שובין: היש משמעות אתית למוצא המינים?

בובר: "אני ואתה" – גם ביחס למינים אחרים?

חביבה פדיה: סודו של החתול

ברג'ר: למה להתבונן בבעלי חיים?

ט"ד סוזוקי: מהי 'אהבת הטבע'?

המשך

הייקו, 2: "קצה השערה של פרוות חיה בסתיו": יצורים קטנים
חיות בספרות העברית העתיקה: המונולוג של אלוהים על בעלי חיים (איוב, תהילים, היובלים, חנוך ב')
שירה עברית: יונת הבר של אבות ישורון ועוד
בעלי חיים בעיירה, 1: העגלים של פיירברג ושל מנדלי
בעלי חיים בעיירה, 2: בארון, שלום עליכם
מבוא לכלבים: חייהם הגלויים והנסתרים
כלבים, 1: הנדל, פינק
כלבים, 2: ארתור מילר, תומס ברנהרד
כלבים, 3: יורם קניוק, ארנה קזין
כלבים, 4: יואל הופמן, חביבה פדיה

חומר חובה לקריאה:

- א. אבות ישורון, השבר הסורי-אפריקני (מבחר שירי יונים), ספרי סימן קריאה, 1973.
ב. אברהם כהנא (עורך), "ספר היובלים" (ג', כ"ח); "חנוך ב" (ט"ו, א' ט"ו), הספרים החיצונים, בית הלל 2006.
ג. אידה פינק, "הכלב"; "החזיר", בתוך: כל הסיפורים, מפולנית דוד וינפלד, עם עובד 2004, עמ' 82-86; 101-104.
ד. איוב, פרקים לח-מב.
ה. ארנה קזין, "חיית מחמד", מתוך פיקניק, ספ/הקיבוץ המאוחד 2006, עמ' 38-50.
ו. ארתור מילר, "בולדוג", בתוך: נוכחות, מאנגלית: דפנה רוזנבליט, מחברות לספרות, 2009, עמ' 7-17.
ז. דבורה בארון, "שברירים"; "בר-אווז", בתוך: פרשיות, מוסד ביאליק, 1968, עמ' 114-125; 291-299.
ח. ד' בורשטיין, ר' דהן, ח' קלינמן (עורכים), "למען החיים הנטבחים בכל רגע נתון", הליקון 104, חורף 2013.
ט. ו'ג זבאלד, טבעות שבתאי [פרק עשירי; מומלץ לקרוא את כל הספר], מגרמנית: טלי קונס, כתר 2009, עמ' 255-279.
י. וירג'יניה וולף, "מות העש", בתוך "מות העש", מאנגלית: כרמית גיא, כתר 2008, עמ' 7-10.
יא. חביבה פדיה, בעין החתול, עם עובד 2008.
יב. חן ישראל קלינמן, תיקוני שואה, עמדה חדשה/כרמל 2014.
יג. ---, רפאים בממשות החמלה, דרור 2016.
יד. יהודית הנדל, "סיפור בלי כתובת", בתוך: כסף קטן, הקיבוץ המאוחד, 1988, עמ' 121-130.
טו. יואל הופמן, "Vitae Curriculum", בתוך: ספר יוסף, כתר/מסדה 1988, עמ' 155-169.
טז. יואל הופמן, לאן נעלמו הקולות? (מבחר הייקו מתוך הספר), מסדה 1980.
יז. יורם קניוק, וסרמן, הקיבוץ המאוחד 1988.
יח. מ"ז פיירברג, "העגל" [הטקסט קיים ברשת].
יט. מבחר שירי הייקו ממקורות שונים (מקבץ ימצא באתר הקורס).
כ. מנדלי מוכר ספרים, "מספר הזיכרונות", בתוך: מסעות בנימין השלישי וסיפורים אחרים, עם עובד 2007 [1915], עמ' 229-261. [קיימות מהדורות אחרות של "כל כתבי", והטקסט קיים ברשת].
כא. פרנץ קפקא, "הגלגול", בתוך: רופא כפרי, מגרמנית אילנה המרמן, עם עובד 2000.
כב. צבי מרק, כל סיפוריו של רבי נחמן מברסלב, ידיעות ספרים ומוסד ביאליק, 2014.
כג. ר' זושא מאניפולי, ספר בוצינא קדישא, ערך נתן נטע קאלביעל, 1912.
כד. ש"י עגנון, "צפורי", בתוך אלו ואלו, שוקן 1998, עמ' 185-191.
כה. שלום עליכם, "חברבר החצרוני"; "רבי דוב" [הסיפורים נכתבו עברית].

חומר לקריאה נוספת:

- א. גידי נבו, "הרג בעלי חיים בספרות העברית - גלגולו של מוטיב", בתוך "חנן חבר (עורך), רגע של הולדת, מוסד ביאליק 2007, עמ' 448-466.
- ב. ---, "כמה הרהורים על הטבע ביצירתו של אברמוביץ על פי 'ספר הבהמות' ו'מספר הזיכרונות'", מחקרי ירושלים בספרות עברית יח (תשס"א), עמ' 163-185.
- ג. גלית חזן-רוקם, "להיות או לא להיות: איוב בספרות האגדה", מחקרי תלמוד ג': מוקדש לזכרו של אפרים א' אורבך, בעריכת: יעקב זוסמן ודוד רוזנטל, מאגנס, 2005, עמ' 385-402.
- ד. ג'ון ברג'ר, "למה להתבונן בבעלי חיים?", בתוך: על ההתבוננות, מאנגלית: אסתר דותן, פיתום 2012 [1980], עמ' 8-30.
- ה. דן מירון, החיה בבית הכנסת, אפיק 2016, עמ' 71-143.
- ו. זאב לוי ונדב לוי, אתיקה, רגשות ובעלי-חיים, ספריית פועלים / אוניברסיטת חיפה, 2002.
- ז. יעל שמש, "חמלה כפי בעלי חיים בספרות חז"ל ובפרשנות המסורתית", עיוני מקרא ופרשנות ח (תשס"ח), עמ' 448-466.
- ח. מרדכי מרטין בובר, אני ואתה, מגרמנית: אהרן פלשמן, מוסד ביאליק 2013 [1923], [ור' גם מאמרו של יעקב רז בנספח לספר].
- ט. ניל שובין, הדג שבתוכנו: מסע אל ההיסטוריה בת 3.5 מיליארד שנים של גוף האדם, מאנגלית: עדי מרקוזה-הס, ידיעות ספרים, 2010.
- י. סטיב ג'ונס, כמעט כמו לווייתן - מוצא המינים נכון לעכשיו, מאנגלית: עדי מרקוזה-הס, ידיעות ספרים, 2006.
- יא. צ'רלס דרווין, מוצא המינים, מאנגלית: שאול אדלר, מוסד ביאליק 1960 [1859].

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה	100 %
הרצאה	0 %
השתתפות	0 %
הגשת עבודה	0 %
הגשת תרגילים	0 %
הגשת דו"חות	0 %
פרויקט מחקר	0 %
בחנים	0 %
אחר	0 %

מידע נוסף / הערות: